

Ilmiy-nazariy va metodik jurnal
Научно-теоретический и методический журнал
Scientific theoretical and methodical journal

MUSIQA PEDAGOGIKASI. MADANIYAT. ETNOGRAFIYA

2025, №4

ISSN 3060-5079

MUSIQA PEDAGOGIKASI. MADANIYAT. ETNOGRAFIYA

Ilmiy-nazariy va metodik jurnal

2025-yil, 4-son

Jurnal 2025-yildan chiqa boshlangan

“KAMOLOT” nashriyoti

BUXORO – 2025

Muassis: "Musiqqa san'ati va madaniyati" MCHJ

Jurnal O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi
huzuridagi axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan
2025-yil 04-aprel №738018-sonli guvohnoma bilan ro'yxatga olingan.

Bosh muharrir:

Hamroyev Alijon Ro'ziqulovich, pedagogika fanlari doktori (DSc), professor

Bosh muharrir o'rinbosari:

Mustafoev Baxtiyor Ibragimovich, pedagogika fanlari nomzodi, professor

Mas'ul kotib:

Sidiqova Dilara Shavkatovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori
(PhD), dotsent.

Omonova Dildora Nekmurod qizi, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa
doktori (PhD), dotsent.

*Jurnal 2025-yilda tashkil etilgan, 2 oyda bir marta o'zbek, rus va ingliz tillarida
nashr etiladi.*

Tahririyat manzili: 200100, O'zbekiston Respublikasi, Buxoro shahri

Piridasgir ko'chasi, 12-uy

E-mail: sjkamolot@gmail.com

Jurnal sayti: www.musicjournal.uz

ISSN 3060-5079

Maqolada keltirilgan faktlarning to'g'riligi uchun muallif mas'uldir.

TAHRIR HAY'ATI:

Xamidov Obidjon Xafizovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor. Buxoro davlat universiteti.

13.00.00-PEDAGOGIKA FANLARI

Adizov Baxtiyor Raxmonovich professori, pedagogika fanlari doktori. Buxoro davlat universiteti.

Ibragimov Xolboy Ibragimovich, pedagogika fanlari doktori, professor. O'ZRFA akademigi.

Mustafayev Shomurod Normuminovich, pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent. Samarqand davlat universiteti.

Panjiyev Qurbonniyoz Berdiyevich, pedagogika fanlari doktori (DSc), professor. Xalqaro Nordik universiteti.

Qahhorov Siddiq Qahhorovich, pedagogika fanlari doktori, professor. Buxoro davlat universiteti.

Qiyamov Nishon Sadikovich, pedagogika fanlari doktori (DSc), professori. Samarqand davlat universiteti.

Rajabov To'xtasin Ibodovich, pedagogika fanlari doktori (DSc), professor. Buxoro davlat universiteti.

Safaraliyev Bozor Safaraliyevich, pedagogika fanlari doktori, professor. Chelyabinsk davlat madaniyat instituti. Rossiya.

Olimov Shirinboy Sharofovich, pedagogika fanlari doktori (DSc), professor. Buxoro davlat universiteti.

Qo'ldoshev Rustambek Avezmurodovich, pedagogika fanlari doktori (DSc), professor. Buxoro davlat pedagogika instituti.

Ahmadov Olim Shodmonovich, pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent. Buxoro davlat pedagogika instituti.

Ruziyev Davron Yuldashevich, pedagogika fanlari nomzodi, professor. Buxoro davlat universiteti.

Aripbayeva Lyazzat Sharipovna, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent. Qozog'iston Respublikasi M.Avezov nomidagi Janubiy Qozog'iston davlat universiteti.

Muxametzyanova Liliya Renatovna, pedagogika fanlari nomzodi, professor. Kazan Federal universiteti.

Farmonova Shabon Muhamadovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent. Buxoro davlat universiteti.

Umurov Zarif Latifboyevich pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent. Buxoro davlat pedagogika instituti.

Husnova Aziza Sharipovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent. Buxoro davlat pedagogika instituti.

Tog'ayeva Umida Shavqi qizi, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent. Buxoro davlat universiteti.

Abdullayeva Feruza Nurulloyevna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent. Buxoro davlat pedagogika instituti.

Jumayeva Habiba G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD). Buxoro davlat pedagogika instituti.

Qayumov Laziz Mirzo o'g'li, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD). Buxoro davlat pedagogika instituti.

07.00.00-TARIX FANLARI

Hayitov Shodmon Axmadovich, tarix fanlari doktori, professor. Buxoro davlat universiteti.

To'rayev Halim Hojiyevich, tarix fanlari doktori, professor. Buxoro davlat universiteti.

Vohidov Shodmon Husenovich, tarix fanlari doktori, professor. Marmara universiteti, Turkiya.

Maxmudova Nigora Barotovna, tarix fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) dotsent. Buxoro davlat universiteti.

Jo'rayeva Nafisa Olimovna, tarix fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) dotsent. Buxoro davlat universiteti.

09.00.00-FALSAFA FANLARI

Teshayev Nutfillo Nasrulloevich, falsafa fanlari doktori (DSc), dotsent. Buxoro davlat universiteti.

Muzaffarov Feruz Davronovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor. Buxoro davlat universiteti.

Turdiyev Behruz Sobirovich, falsafa fanlari doktori (DSc), dotsent. Buxoro davlat universiteti.

Xuseynova Abira Amanovna, falsafa fanlari doktori, professor. Buxoro davlat universiteti.

10.00.00-FILOLOGIYA FANLARI

O'rayeva Darmonoy Saidaxmedovna, filologiya fanlari doktori, professor. Buxoro davlat universiteti.

Radjabov Dilshod Zaripovich, filologiya fanlari doktori(DSc), professor. Buxoro davlat universiteti.

Yusupova Alfiya Shavketovna, filologiya fanlari doktori (DSc), professor. Kazan Federal universiteti.

tarbiyachilarning raqamli kompetensiyasi respublikamizda ham, chet ellarda ham faol o'rganilmoqda. Ushbu sohadagi ba'zi tadqiqotlarni tahlil qilib, zamonaviy tarbiyachilar, muntazam ravishda AKT bo'yicha ilg'or treninglardan o'tishsa-da, o'rtacha darajadagi raqamli kompetensiyaga ega degan xulosaga kelish mumkin. Biroq, ularning juda oz qismi o'z bilimlari va raqamli texnologiyalaridan professional faoliyatida foydalanishga tayyor. Shuni ham ta'kidlash kerakki, tarbiyachilarning raqamli kompetensiyasi sohasida katta miqdordagi tadqiqotlar olib borilganiga qaramay, hissiy ko'nikmalarga kam odam e'tibor bergan va ta'limni raqamlashtirish kontekstida tarbiyachining empatiyasiga e'tibor qaratganlar undan ham kam. Shuning uchun, ushbu tadqiqotning maqsadi kelajakdagi tarbiyachilarda empatik xulq-atvor madaniyatini baholash va rivojlantirish uchun eng samarali kompyuterga asoslangan interaktiv dasturlarni aniqlash va amalga oshirishdir. Kelajakdagi tarbiyachilarda empatik madaniyatni rivojlantirish an'anaviy ta'lim kontekstida amalga oshirilgan oldingi tadqiqot natijalariga asoslanib, reflektiv amaliyot dasturi tanlov kursi sifatida amalga oshirildi. Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida tarbiyachilik amaliyoti davomida bo'lajak tarbiyachilar ijtimoiy himoyaga muhtoj bolalarga (bolalar uylarida ishlash, nochor oilalar farzandlari bilan ishlash va boshqalar) yordam ko'rsatib, ko'ngillilar faoliyatida ishtirok etdilar. Bundan tashqari, tadqiqot muammosini tahlil qilish va umuman ta'limda kompyuter texnologiyalarining rolini aniqlash asosida, kelajakdagi tarbiyachilarda ta'lim jarayonini raqamlashtirish sharoitida empatik xulq-atvor madaniyatini rivojlantirish, agar o'quv dasturiga empatik xulq-atvor va madaniyatni rivojlantirish uchun kompyuter interaktiv dasturlari kiritilsa, eng samarali bo'ladi degan gipoteza ilgari surildi. Metodologiyasi empatiya, empatik xulq-atvor va empatik madaniyat pedagogikada uzoq vaqtdan beri o'rganib kelinmoqda. Ushbu fazilatlarining ta'lim jarayoniga ta'siri bo'yicha bir qator tadqiqotlar mavjud. So'nggi tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, yaxshi rivojlangan empatik ko'nikmalarga ega tarbiyachilar nafaqat xavfsizroq va ko'proq rag'batlantiruvchi muhit yaratishga va o'quvchilari bilan ijobiy munosabatlarni o'rnatishga intilishadi, balki empatiya orqali o'quvchilarning yutuqlariga ijobiy ta'sir ko'rsatadilar. Boshqa tadqiqotchilar bo'lajak tarbiyachi pedagoglarda empatiyani kognitiv, hissiy va vaziyatni jihatlarini o'z ichiga olgan ko'p o'lchovli ko'nikma sifatida ko'rib chiqish kerak, deb ta'kidlaydilar. Martinez-Otero Perez (2011) o'z tadqiqotida tarbiyachi-stajyorlarda empatiyaning affektiv (empatik stress va empatik quvonch) va kognitiv (nuqtai nazar va hissiy tushunish) o'lchamlarining muvozanatli mavjudligida gender farqlarini aniqladi. Bundan tashqari, olimlar tarbiyachi empatiyasi va ularning o'ziga bo'lgan ishonchi o'rtasidagi bog'liqlikni o'rganib, empatiya o'z ishiga yaxshi baho beradigan va motivatsiyaga ega bo'lgan tarbiyachilarning o'qitish faoliyatini muvaffaqiyatli bajarishiga hissa qo'shishi haqida xulosaga keladigan xorijiy tadqiqotlar mavjud. Ushbu masala bo'yicha mahalliy pedagogikadagi zamonaviy tadqiqotlarga kelsak, tarbiyachi empatiyasi bo'lajak tarbiyachilarning professional o'zini o'zi anglash tuzilmasida o'rganiladi, empatiyaning rivojlanishiga ta'sir qiluvchi omillar ko'rib chiqiladi va uni rivojlantirish bo'yicha tavsiyalar beriladi. Ba'zi olimlar turli xil o'qitish uslublariga ega tarbiyachilarda

empatiyani o'rganadilar, ta'limning turli darajalarida ishlaydilar, turli etnik guruhlar vakillariga dars beradilar. Ta'limni raqamlashtirish kontekstida tarbiyachilarda empatiya va empatik ko'nikmalar bo'yicha tadqiqotlarga kelsak, mahalliy pedagogikada bunday ishlar yo'q. Xorijiy tadqiqotlarda raqamli savodxonlikni o'rganish raqamli kompetensiyani rivojlantirishda hissiy ko'nikmalarni rivojlantirishni hisobga olish muhimligini ko'rsatdi. Ala-Mutka hissiy o'lchovni 21-asr uchun raqamli kompetensiyaning kontseptual xaritasidagi asosiy omillardan biri sifatida ko'rib chiqadi va uni madaniyatlararo muloqot va hamkorlikning bir qismi deb hisoblaydi. Biroq, pedagogika fanining hozirgi rivojlanish bosqichida tarbiyachilarning raqamli savodxonligini rivojlantirish empatik madaniyat yoki umuman empatiya bilan bog'liq holda ko'rib chiqilgan tadqiqotlar juda kam. Psixologiyada nogironligi bo'lgan odamlar uchun kompyuter texnologiyalaridan foydalangan holda empatiyani rivojlantirish bo'yicha tadqiqotlar mavjud. Bir qator bunday tadqiqotlarni tahlil qilgandan so'ng, kompyuter interaktiv dasturlari tanlab olindi va taqdim etilgan tadqiqot uchun moslashtirildi. Usullar. Tadqiqot maktabgacha ta'lim mutaxassisligi bo'yicha bakalavr talabalari o'rtasida o'tkazildi. Eksperimentda 2-kursning 45 nafar qiz talabalar (ikkita o'quv guruhi) ishtirok etdi. Bir guruhda empatik xulq-atvor madaniyatini shakllantirish an'anaviy o'qitish usullari (seminarlar va amaliy mashg'ulotlar, treninglar, rol o'ynash o'yinlari, munozaralar, davra suhbatlari, vaziyatli vazifalar va boshqalar) yordamida amalga oshirildi. Ikkinchi guruhda ixtisoslashtirilgan fanlardan o'tish jarayonida tanlangan kompyuter interaktiv dasturlari amalga oshirildi, buning maqsadi quyidagilar edi. Tarbiyachi o'quvchilarga to'g'ri yo'nalishda fikrlashga yordam berish uchun yo'naltiruvchi savollardan foydalanadi va ularni mulohaza yuritishda empatik ko'nikmalarni namoyish etishga undaydi. Munozaradan so'ng, o'quvchilarga film to'liq ko'rsatiladi, so'ngra qahramonlarning xatti-harakatlari, yuzaga kelgan muammo va natija, shuningdek, vaziyat nima uchun shu tarzda hal qilinganligi tahlil qilinadi. Talabalar shuningdek, filmning tugashining boshqa versiyalarini ham namoyish etdilar.

Natijalar: Tadqiqot o'quv yili davomida o'tkazildi. Yil oxirida ikki guruh talabalar empatik xulq-atvor madaniyatini qay darajada rivojlantirganliklarini aniqlash uchun bir xil onlayn testdan o'tishdi. Test natijalari shuni ko'rsatdiki, kompyuter texnologiyalaridan foydalangan holda empatik xulq-atvor madaniyatini rivojlantirish faol va interaktiv o'rganish usullaridan foydalanish kabi samarali. Biroq, empatik xulq-atvor madaniyatini rivojlantirish uchun kompyuter texnologiyalaridan foydalangan guruh talabalari qisqa videolarni ko'rishni talab qiladigan vazifalarni an'anaviy interaktiv usullardan foydalangan guruh talabalariga qaraganda ancha tezroq bajardilar. Umuman olganda, ikkala guruhdagi test natijalari taxminan bir xil edi; farq faqat vazifani bajarish tezligida edi. Ushbu tadqiqot davomida, shuningdek, empatik xulq-atvor madaniyatini rivojlantirishda kompyuter texnologiyalaridan foydalanish o'rganishga bo'lgan motivatsiyani oshirishga va talabalarning tarbiyachilik kasbiga qiziqishini uyg'otishi ta'kidlandi. Xulosa. Shunday qilib, ushbu tadqiqot o'quv jarayonini raqamlashtirish sharoitida kelajakdagi tarbiyachilar orasida empatik xulq-atvor madaniyatini rivojlantirish, agar o'quv dasturiga empatik xulq-atvor va madaniyatni

rivojlantirish uchun kompyuter interaktiv dasturlari kiritilsa, eng samarali bo‘ladi degan gipotezaning faqat yarmini tasdiqladi. Natijalar shuni ko‘rsatdiki, talabalar bir-biri bilan bevosita muloqot qiladigan, improvizatsiya qiladigan va turli ijtimoiy rollarni o‘z zimmasiga oladigan faol interaktiv usullar ham empatik xulq-atvor madaniyatini rivojlantirishda samarali hisoblanadi. Ta’lim makonini raqamlashtirish sharoitida bo‘lajak tarbiyachilarning empatik xulq-atvori madaniyatini shakllantirish bo‘yicha keyingi tadqiqotlar quyidagi yo‘nalishlarda amalga oshirilishi mumkin: bo‘lajak tarbiyachilarning empatik madaniyatini shakllantirish uchun virtual muhit yaratish, empatik ko‘nikmalarni shakllantirish uchun kompyuter interaktiv o‘yinini ishlab chiqish, bo‘lajak tarbiyachilarning empatik, bag‘rikenglik va hissiy barqarorlik shakllanish darajasini baholash uchun kompyuter diagnostikasini ishlab chiqish.

ADABIYOTLAR RO‘YXATI | СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ | REFERENCES

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 11-maydagi “2022-2026-yillarda Xalq ta’limini rivojlantirish bo‘yicha milliy dasturni tasdiqlash to‘g‘risida”gi PF-134-son farmoni.

2. Гнатышина е.в. Педагогический инструментарий формирования цифровой культуры будущего педагога [Электронный ресурс] // вестн. челяб. гос. пед. ун-та. 2018. № 3. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/pedagogicheskiy-instrumentariy-formirova-niya-tsifrovoy-kultury-buduschego-pedagoga> (дата обращения: 03.05.2019).

3. Комиссаренко т.и. Эмпатия в структуре профессиональной самореализации будущего учителя // Психолого-педагогическая подготовка будущих учителей: история, методология и технологии: материалы межвуз. конф. (с междунар. участием) / отв. ред. л.в. Попова. м., 2019. С. 143–148.

4. Науменко м.в. особенности эмпатийных тенденций учителей системы дополнительного образования с различным типом этнической идентичности // теоретические и практические (методические) аспекты профессиональной подготовки педагогов: компетентностный подход. ялта, 2018. С. 110–117.

MUALLIF HAQIDA MA’LUMOT [ИНФОРМАЦИЯ ОБ АВТОРЕ] [AUTHORS INFO] *Azimova Anzirat Shoyiqulovna, Buxoro davlat universiteti mustaqil izlanuvchisi, [Азимова Анзират Шойикуловна, саискатель Бухарского государственного университета], [Azimova Anzirat Shoykulovna, independent researcher at Bukhara State University]; manzil: O‘zbekiston, Buxoro sh., Alpomish ko‘chasi, 9-uy 45 xona [адрес: Узбекистан, ул. Алпомиш, 316, г. Бухоро], [address: Uzbekistan, 41, Alpomish st., Bukhara city] E-mail: anziratazimova0106@gmail.com. Orcid: 0009-0003-7448-1839

**BO‘LAJAK JISMONIY TARBIYA O‘QITUVCHILARNI KASBIY
TAYYORLASHNING ZAMONAVIY YONDASHUVLARI****Nurullayev Abduhamid Ro‘zimboyevich**

Buxoro davlat pedagogika instituti

“Jismoniy tarbiya va sport” kafedrası professori

Annotatsiya

KIRISH: Mazkur maqolada bo‘lajak jismoniy tarbiya o‘qituvchilarini kasbiy tayyorlash jarayonida qo‘llanilayotgan zamonaviy pedagogik yondashuvlar tahlil qilinadi. Kompetensiyaga asoslangan, shaxsga yo‘naltirilgan, faoliyatga yo‘naltirilgan hamda integrativ ta‘lim yondashuvlarining mazmuni ochib beriladi. Shuningdek, raqamli texnologiyalar, innovatsion o‘qitish metodlari va amaliy tayyorgarlikning kasbiy kompetensiyalarni shakllantirishdagi o‘rni asoslab beriladi.

MAQSAD: bo‘lajak jismoniy tarbiya o‘qituvchilarini kasbiy tayyorlashda zamonaviy yondashuvlardan foydalanish dolzarb masalalardan biri hisoblanadi. Kasbiy tayyorgarlik - bu bo‘lajak mutaxassisda kasbiy bilim, ko‘nikma, malaka va shaxsiy sifatlarni shakllantirishga yo‘naltirilgan uzluksiz pedagogik jarayondir. Jismoniy tarbiya o‘qituvchilarini tayyorlashda bu jarayon nazariy bilimlar, amaliy mashg‘ulotlar, pedagogik amaliyot hamda sport faoliyati integratsiyasi asosida rejalashtirishni nazarda tutadi.

MATERIALLAR VA METODLAR: bo‘lajak o‘qituvchining individual xususiyatlari, qiziqishlari va qobiliyatlarini inobatga olgan holda ta‘lim jarayonini tashkil etishni nazarda tutadi. Bu yondashuv talabani o‘zini-o‘zi rivojlantirish va kasbiy o‘sishiga xizmat qiladi.

MUHOKOMA VA NATIJALAR: bo‘lajak jismoniy tarbiya o‘qituvchilarini kasbiy tayyorlash jarayonida qo‘llanilayotgan zamonaviy pedagogik yondashuvlar tahlil qilinadi. Kompetensiyaga asoslangan, shaxsga yo‘naltirilgan, faoliyatga yo‘naltirilgan hamda integrativ ta‘lim yondashuvlarining mazmuni ochib beriladi.

Hulosa: bo‘lajak jismoniy tarbiya o‘qituvchilarini kasbiy tayyorlashda zamonaviy yondashuvlardan foydalanish ularning kasbiy kompetensiyasini rivojlantirishda muhim omil hisoblanadi. Kompetensiyaga asoslangan, shaxsga va faoliyatga yo‘naltirilgan hamda integrativ yondashuvlar bo‘lajak mutaxassislarning pedagogik va sport faoliyatini samarali tashkil etishga zamin yaratadi.

Kalit so‘zlar: jismoniy tarbiya, bo‘lajak o‘qituvchi, kasbiy tayyorgarlik, zamonaviy yondashuvlar, kompetensiya, pedagogik innovatsiya.

**СОВРЕМЕННЫЕ ПОДХОДЫ К ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ
ПОДГОТОВКЕ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ ФИЗИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ**

Нуруллаев Абдухамид Рузимбоевич

Бухарский государственный педагогический институт

Профессор кафедры «Физическая культура и спорт»

Аннотация

ВВЕДЕНИЕ: в данной статье анализируются современные педагогические подходы, используемые в процессе профессиональной подготовки будущих учителей физической культуры. Раскрывается содержание компетентностного, личностно-ориентированного, деятельностно-ориентированного и интегративного образовательных подходов. Обосновывается также роль цифровых технологий, инновационных методов обучения и практической подготовки в формировании профессиональных компетенций.

ЦЕЛЬ: Использование современных подходов в профессиональной подготовке будущих учителей физической культуры является одним из актуальных вопросов. Профессиональная подготовка – это непрерывный педагогический процесс, направленный на формирование профессиональных знаний, навыков, квалификаций и личностных качеств у будущего специалиста. В подготовке учителей физической культуры этот процесс включает планирование, основанное на интеграции теоретических знаний, практической подготовки, педагогической практики и спортивной деятельности.

МАТЕРИАЛЫ И МЕТОДЫ: включает организацию образовательного процесса с учетом индивидуальных особенностей, интересов и способностей будущего учителя. Такой подход служит саморазвитию и профессиональному росту студента.

ОБСУЖДЕНИЕ И РЕЗУЛЬТАТЫ: анализируются современные педагогические подходы, используемые в процессе профессиональной подготовки будущих учителей физической культуры. Раскрывается содержание компетентностно-ориентированного, личностно-ориентированного, деятельностно-ориентированного и интегративного образовательных подходов.

Вывод: использование современных подходов в профессиональной подготовке будущих учителей физической культуры является важным фактором развития их профессиональной компетентности. Компетентностно-ориентированный, личностно-ориентированный, деятельностно-ориентированный и интегративный подходы создают основу для эффективной организации педагогической и спортивной деятельности будущих специалистов.

Ключевые слова: физическая культура, будущий учитель, профессиональная подготовка, современные подходы, компетентность, педагогические инновации.

MODERN APPROACHES TO PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE PHYSICAL EDUCATION TEACHERS

Nurullaev Abdukhamid
Bukhara State Pedagogical Institute
Professor of the Department of “Physical Education and Sports”

Annotation

INTRODUCTION: this article analyzes modern pedagogical approaches used in the process of professional training of future physical education teachers. The content of competency-based, person-oriented, activity-oriented and integrative educational approaches is revealed. The role of digital technologies, innovative teaching methods and practical training in the formation of professional competencies is also substantiated.

PURPOSE: The use of modern approaches in the professional training of future physical education teachers is one of the pressing issues. Professional training is a continuous pedagogical process aimed at the formation of professional knowledge, skills, qualifications and personal qualities in a future specialist. In the training of physical education teachers, this process involves planning based on the integration of theoretical knowledge, practical training, pedagogical practice and sports activities.

MATERIALS AND METHODS: involves organizing the educational process taking into account the individual characteristics, interests and abilities of the future teacher. This approach serves the student's self-development and professional growth.

DISCUSSION AND RESULTS: modern pedagogical approaches used in the process of professional training of future physical education teachers are analyzed. The content of competency-based, person-oriented, activity-oriented and integrative educational approaches is revealed.

Conclusion: the use of modern approaches in the professional training of future physical education teachers is an important factor in the development of their professional competence. Competency-based, person-oriented and activity-oriented and integrative approaches create the basis for the effective organization of pedagogical and sports activities of future specialists.

Keywords: physical education, future teacher, professional training, modern approaches, competence, pedagogical innovation.

Hozirgi globallashuv va ta'lim tizimida olib borilayotgan islohotlar sharoitida jismoniy tarbiya o'qituvchisining kasbiy tayyorgarligiga qo'yiladigan talablar tubdan o'zgarmoqda. Endilikda jismoniy tarbiya o'qituvchisi nafaqat sport texnikasini mukammal biluvchi mutaxassis, balki pedagogik, psixologik va kommunikativ kompetensiyalarga ega bo'lgan zamonaviy pedagog sifatida shakllanishi lozim. Shu bois bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchilarini kasbiy tayyorlashda zamonaviy yondashuvlardan foydalanish dolzarb masalalardan biri hisoblanadi. Kasbiy tayyorgarlik - bu bo'lajak mutaxassisda kasbiy bilim, ko'nikma, malaka va shaxsiy sifatlarni shakllantirishga yo'naltirilgan uzluksiz pedagogik jarayondir. Jismoniy tarbiya o'qituvchilarini tayyorlashda bu jarayon nazariy bilimlar, amaliy mashg'ulotlar, pedagogik amaliyot hamda sport faoliyati integratsiyasi asosida tashkil etiladi. Kompetensiyaga asoslangan yondashuv mazkur yondashuv bo'lajak o'qituvchilarda kasbiy faoliyatni samarali amalga oshirish uchun zarur bo'lgan kompetensiyalarni shakllantirishga qaratilgan. Jismoniy tarbiya o'qituvchisining kasbiy kompetensiyasi metodik, kommunikativ, sog'lomlashtiruvchi va refleksiv kompetensiyalarni o'z ichiga oladi.

Shaxsga yo'naltirilgan yondashuv; bo'lajak o'qituvchining individual xususiyatlari, qiziqishlari va qobiliyatlarini inobatga olgan holda ta'lim jarayonini tashkil etishni nazarda tutadi. Bu yondashuv talabaning o'zini-o'zi rivojlantirish va kasbiy o'sishiga xizmat qiladi.

Faoliyatga yo'naltirilgan yondashuv; nazariy bilimlarni amaliy faoliyat bilan uyg'unlashtirishga asoslanadi. Amaliy mashg'ulotlar, pedagogik amaliyot va sport musobaqalari orqali bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy malakalari rivojlantiriladi.

Integrativ yondashuv; jismoniy tarbiya, pedagogika, psixologiya va tibbiy-biologik fanlar o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikni ta'minlaydi. Bu yondashuv bo'lajak o'qituvchining kasbiy tayyorgarligini kompleks shakllantirishga xizmat qiladi.

Raqamli texnologiyalar va innovatsion metodlar; zamonaviy ta'lim jarayonida raqamli texnologiyalardan foydalanish bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchilarining kasbiy tayyorgarligini oshiradi. Onlayn platformalar, video tahlil, virtual trenajyorlar va mobil ilovalar o'quv jarayonining samaradorligini ta'minlaydi. Shuningdek, loyiha asosida o'qitish, muammoli ta'lim va interfaol metodlar innovatsion yondashuvlar sifatida muhim ahamiyat kasb etadi.

Fanga asoslangan paradigmadan kompetensiyaga asoslangan paradigmaga o'tish bilan belgilanadigan ta'limni modernizatsiya qilish maktab ta'limi tizimida ham, bo'lajak o'qituvchi bo'lishni istagan talabalarni tayyorlashda ham sodir bo'lmoqda. Bo'lajak mutaxassislarni tayyorlash qarama-qarshiliklarga to'la, ularning asosiylaridan biri shundaki, professional tayyorgarlik professional muhitdan sezilarli darajada farq qiluvchi sifatli va sezilarli darajada farq qiluvchi faoliyat jarayoni orqali amalga oshiriladi. Bo'lajak o'qituvchi bo'lishni istagan talabalarning kasbiy ko'nikmalari to'g'ri sharoitlarda o'rganilishi kerak, ammo hozirgi vaqtda pedagogik maqsadlarga mos kelmaydigan berilgan vazifalarni bajarish muammosi hali ham mavjud.

Kasbni egallash - bu shaxsiy rivojlanish uchun kognitiv va professional motivatsiyani belgilaydigan simulyatsiya qilingan professional vaziyatlar orqali akademik, ta'lim va kasbiy rivojlanishdan to'g'ri professionallikka o'tishning dinamik jarayonidir. Bo'lajak o'qituvchilarni tayyorlashda talabaga yo'naltirilgan rivojlanish paradigmasi doirasida ishlashga qodir ta'lim tashkilotlaridagi o'qituvchilarga bo'lgan talab va ixtisoslashtirilgan oliy ta'lim muassasalarida ularni tayyorlashning an'anaviy modeli o'rtasida qarama-qarshilik yuzaga keladi.

Ilmiy va pedagogik adabiyotlar tahlili bo'lajak o'qituvchilarni tayyorlashda bir qator nazariy muammolarni aniqladi:

- o'quv jarayonida nazariy materialni tushunishning past darajasi (passiv o'qitish usulini ishlab chiqish bilan bog'liq muammolar);
- talabalarning bilimga emas, balki nazariy materialni yodlashga intilishi;
- o'rganilayotgan nazariya va o'qitish amaliyoti maqsadlari o'rtasidagi bog'liqlikni tushunmaslik;
- zamonaviy maktabda ta'lim jarayonini tashkil etish talablarini bilmaslik.

"Kasbiy va pedagogik faoliyat asoslari" ilmiy adabiyot mualliflari H.H.Никитина, O.M. Железнякова va M.A. Петуховaning fikriga ko'ra, mutaxassislarni tayyorlashning eng zamonaviy yondashuvlari shaxsga yo'naltirilgan ta'lim paradigmasini amalga oshirish va aniqlashtirishni o'z ichiga oladi. Bularga quyidagi yondashuvlar kiradi: shaxsiy, individual, madaniy, aksiologik, faoliyatga asoslangan va kontekstual.

Shaxsiy yondashuv - bu ta'lim sohasidagi o'ziga ishongan, mas'uliyatli ishtirokchi bilan o'qituvchi va talaba o'rtasidagi izchil munosabatlar. Shaxsiy yondashuv kasbiy ta'limning asosiy yo'nalishini professional bilim, ko'nikma va qobiliyatlarni egallash sifatida mutaxassislikni o'zlashtirishdan bo'lajak o'qituvchilarning shaxsiy salohiyatini rivojlantirishga o'tkazadi.

Madaniy yondashuv - bu shaxsni madaniyat sub'ekti, uning bosh qahramoni, madaniyatning barcha "eski" ma'nolarini qabul qilishga va bir vaqtning o'zida yangilarini yaratishga qodir deb biladigan fundamental gumanistik pozitsiya. Bu yondashuv inson hayoti sohasini, inson faoliyati sohasini madaniyat deb biladi. Bo'lajak o'qituvchilarni tayyorlashdagi asosiy muammo - bu ta'limning madaniy tabiatini ta'minlash, bu milliy ta'lim rivojlanishining keyingi bosqichini belgilaydi, bunda madaniy yondashuv strategik ahamiyatga ega bo'ladi. Ijtimoiy tizimlarni rivojlantirishning falsafiy va pedagogik strategiyasi nuqtai nazaridan ko'rib chiqilgan aksiologik yondashuv ta'limning madaniyat poydevori sifatidagi ijtimoiy va gumanitar rolini aks ettiradi, ma'naviy va axloqiy tajribani boyitadi va vositachilik qiladi, shuningdek, jamiyatning gumanitar salohiyatini saqlaydi va rivojlantiradi. Shaxs eng yuqori ijtimoiy qadriyat sifatida insonparvar kelajakni ta'minlaydi. Bizning fikrimizcha, aksiologik yondashuv zamonaviy pedagogikaga organik ravishda xos bo'lib, unda talaba jamiyatdagi eng yuqori qadriyat hisoblanadi. Shu ma'noda, aksiologiyani zamonaviy ta'lim va pedagogikaning metodologik asosi sifatida ko'rish mumkin. Faoliyatga asoslangan yondashuv ta'lim texnologiyalari yoki metodologik texnikalar to'plami emas. Bu ta'limning bir turi, turli xil rivojlanish o'rganish yoki ta'lim tizimlari o'ziga xos texnologiyalari, usullari va nazariy xususiyatlari bilan qurilgan metodologik asosdir.

Faoliyatga asoslangan yondashuv - bu talaba bilim, ish va muloqotning faol sub'ekti sifatida harakat qiladigan, unda ta'lim ko'nikmalari o'rganish orqali rivojlantiriladigan ta'lim faoliyati. Maqsadlar kelajakdagi faoliyat yo'nalishini rejalashtirishda, ularni amalga oshirishda va tartibga solishda, o'zini o'zi nazorat qilishda, shuningdek, o'z faoliyati natijalarini tahlil qilish va baholashda qo'llaniladi. Kompetensiyaga asoslangan yondashuv ko'nikmalarga asoslangan va ta'limning maqsadlari va vektorlarini ustuvorlashtiradi: o'rganish, o'zini o'zi belgilash, o'zini anglash, ijtimoiylashuv va individual rivojlanish. Ushbu maqsadlarga erishish uchun tubdan yangi meta-ta'lim konstruksiyalari kompetensiya, kompetensiya va meta-sifatlar vosita bo'lib xizmat qiladi. Biz kompetensiyaga asoslangan yondashuv o'quv maqsadlarini belgilash, ta'lim mazmunini tanlash, o'quv jarayonini tashkil etish va o'quv natijalarini baholashning umumiy tamoyillari to'plami ekanligini ta'kidlaydigan O.E. Lebedev bilan rozimiz.

Shuni ta'kidlash kerakki, o'qituvchilarni tayyorlash jarayonida ixtisoslashgan universitetning pedagogik jarayoniga kompetensiyaga asoslangan yondashuvni integratsiya qilish ikki barobar muhim va dolzarb vazifadir: talaba – bo'lajak o'qituvchi - ikki tomonlama pozitsiyani egallaydi, bir tomondan ushbu yondashuvning sub'yekti, ikkinchi tomondan esa kompetensiyaga asoslangan yondashuv g'oyalarini professional ishlarida qo'llaydigan potentsial obyektdir. Yuqori malakali ta'lim mutaxassislarini tayyorlash innovatsion yondashuvlarga alohida e'tibor qaratishni talab qiladi, ulardan professional tajribani oshirish uchun foydalanish, o'qituvchi bo'lishni o'rganayotgan talabalarni tayyorlashdan boshlanadi. Bo'lajak o'qituvchilarni tayyorlashda yuqoridagi yondashuvlardan to'g'ri foydalanish talabalarga nafaqat fanlar bo'yicha nazariy materiallarni o'zlashtirishga, balki faol o'rganish orqali shaxsiy va professional fazilatlarini rivojlantirishga yordam beradi. Zamonaviy yondashuvlar real hayotdagi professional ish sharoitlarini simulyatsiya qiluvchi faol o'qitish usullaridan foydalanadi. Faol o'qitish usullari har bir talabaning ta'lim ma'lumotlarini faol va mustaqil ravishda olishi va qayta ishlashini o'z ichiga oladi.

Xulosa qilib aytganda, bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchilarini kasbiy tayyorlashda zamonaviy yondashuvlardan foydalanish ularning kasbiy kompetensiyasini rivojlantirishda muhim omil hisoblanadi. Kompetensiyaga asoslangan, shaxsga va faoliyatga yo'naltirilgan hamda integrativ yondashuvlar bo'lajak mutaxassislarining pedagogik va sport faoliyatini samarali tashkil etishiga zamin yaratadi. Shu bois oliy ta'lim muassasalarida jismoniy tarbiya o'qituvchilarini tayyorlash tizimini zamonaviy talablar asosida takomillashtirish zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Гушин А.В. Миссия педагогических вузов в условиях информатизации общества / А.В. Гушин, Л.А. Ленинградский // Вестник Мининского университета. - Н. Новгород: НГПУ им. К. Минина, 2016. - № 1 (13); URL: <http://vestnik.mininuniver.ru/reader/search/missiya-pedagogicheskikh-vuzov-v-usloviyakh-inform>.
2. Беловолов, В. А. К вопросу о формировании профессиональной компетентности у будущих офицеров внутренних войск МВР России в условиях знаковоконтекстного обучения [Текст] / В. А. Беловолов // Сибирский педагогический журнал. – 2011. – № 9. – С. 206–216
3. Бичева И. Б., Филатова О. М. Перспективы профессиональной подготовки педагогов: аксиологический подход // Вестник Мининского университета. – 2018. – Т. 6. – №. 2 (23).
4. Зеер Э. Ф. Модернизация профессионального образования: компетентностный подход: учеб. пос. для вузов по специальности «профессиональное обучение (по отраслям)»: рек. УМО вузов РФ / Э. Ф. Зеер, А. М. Павлова, Э. Э. Сыманюк; гл. ред. Д. И. Фельдштейн; Моск. психолого-социальный ин-т. М.: МПСИ, 2005. 216 с
5. Рахмонов А. Б. СПЕЦИФИКА КОМПЕТЕНТНОСТНОГО ПОДХОДА В ПРОЦЕССЕ РАЗВИТИЯ САМООБРАЗОВАНИЯ // Вестник науки и образования. – 2020. – №. 17-1 (95).

MUALLIF HAQIDA MA'LUMOT [ИНФОРМАЦИЯ ОБ АВТОРЕ] [AUTHORS INFO] *Nurullayev Abduhamid Ro'zimboyevich, Buxoro davlat pedagogika instituti professori, [Нуруллаев Абдухамид Рузимбоевич, профессор Бухарского государственного педагогического института], [Nurullaev Abdukhamid Ruzimbobovich, Professor of Bukhara State Pedagogical Institute]; manzil: O'zbekiston, Buxoro sh., Alpomish ko'chasi, 9-uy 45 xona [адрес: Узбекистан, ул. Алпомиш, 9, г. Бухоро], [address: Uzbekistan, 41, Alpomish st., Bukhara city] E-mail: abduhamid.nurullayev@mail.ru. <https://orcid.org/0009-0004-2641-3644>